

A felsőoktatási könyvtárak külön csoportját alkotják az *egyetemi könyvtárak*.

A tudományos szakkönyvtárak fajtái:

Akadémiai könyvtárak: nem önállóak, hanem a tudományos akadémia keretében működnek; feladatuk az ország tudományos kutatóinak szakirodalmi ellátása; gyűjtőköriük szakterület és kor szerint általános; az általuk gyűjtött kiadványfajták: tudományos és referenz művek, folyóiratok, külföldi tudományos irodalom; fiókkönyvtári hálózattal rendelkeznek, tájékoztatási funkciójuk is van, feladatuk a tudomány és a kutatások dokumentumbázisának biztosítása.

Egyetemi könyvtárak: nem önállóak; feladatuk a tudományos munkatársak, oktatók, hallgatók ellátása; állományuk szakterület és kor szerint általános; az általuk gyűjtött kiadványtípusok: tudományos művek, tankönyvek, segédanyagok; kiadványfajták: könyvek, főként a nemzeti nyelven; nagykönyvtárak fiókkönyvtári hálózattal; tájékoztatási és közművelődési funkcióik is vannak.

A *szakfőiskolák könyvtárai:* az egyetemi könyvtáraktól csak az állomány szakterületi jellegében különböznek.

Az országos múzeumok és levéltárak könyvtárai: az olvasók összetétele heterogén; az állomány szakterület szerint általános; megőrzési funkciójuk van; ezek, valamint a tevékenységük hatásköre szerint az önálló könyvtárakhoz közelítenek. Státusuk és a gyarapítás irányultsága (hivatalos kiadványok) szerint a nem önálló könyvtárakhoz hasonlítanak.

A könyvtárak jellemzése és csoportosítása az észti könyvtári rendszer vizsgálata alapján készült.

/VJAL'JAOTSZ, M. K.: *Tipizacja nauczniuch bibliotek. = Nauczniuch i Technicznych Bibliotek* SZSZZSR. 1979. 3. sz. p. 12–22./

(Rácz Ágnes)

A közművelődési könyvtárak információs tevékenysége

Az Unesco dokumentumai, a vonatkozó lengyel jogszabályok (pl. a kulturális és művészeti miniszter 109/1972. sz. utasítása, amely a vajdasági könyvtárak szervezetéről intézkedik) és szakmunkák (pl. az *Encyklopedia wspólnego bibliotekarza polskiego* – A mai lengyel könyvtáros enciklopédiája) egyaránt azon az állásponton vannak, hogy a közművelődési könyvtáraknak, különösen egy-egy nagyobb régió központi könyvtárainak számottevő információs tevékenységet kell fejtenie.

Ha megismerkedünk a Tudományos, Műszaki és Szervezési Információs Rendszer (*System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej, SINTO*) koncepciójával, akkor a fenti, általánosságban megfogalmazott álláspont az országos információs rendszerhez való kapcsolatában is konkretizálható. Arról van szó, hogy a SINTO – az egyes dokumentumtípusokra orientált alrendszereken és az ágazati–tudományági alrendszereken kívül – *területi alrendszerek létrehozásával és működtetésével is számol*. E területi alrendszereknek – a tényleges tájékoztatási feladatok ellátása mellett – az az egyik feladatuk, hogy a speciális és az ágazati–tudományági rendszerekbe eljuttassák a regionális információkat. Ebből a célból több vajdaságban (összesen 10-ben) máris működik vajdasági információs központ.

Mivel azonban a vajdasági könyvtárak (különösen ezt a funkciót már az 1975. évi közigazgatási reform előtt is ellátók) azok az intézmények, amelyek régiójukra vonatkozóan a legteljesebb primer gyűjteményekkel, a legzadagabb adatbázisokkal és a legátfogóbb intézményismerttel rendelkeznek, a vajdasági információs központok szükségképpen keresik és meg is valósítják a velük való szoros kooperációt. Ahol viszont nincs (és a vajdaságok többségében egyelőre nincs) vajdasági információs központ, ott a vajdasági könyvtáraknak kell az egész vajdaságon belül vállalkozniuk az információs munka koordinálására és a regionális tájékoztatás központjának a szerepkörére.

A Kulturális és Művészeti Minisztérium egyébként a maga részéről elébe is ment az említett információs szükségletek kielégítésének, amikor létrehozta azt a bizottságot, amely a vajdasági könyvtárak információs feladatainak egzakt leírására, illetve kibontakoztatására volt hivatott.

E bizottság állásfoglalása szerint a vajdasági könyvtáraknak a *társadalom legszélesebb rétegein belül* (közülük különösen kiemelkednek a továbbtanulók, a helyi szakkönyvtárak és felsőoktatási könyvtárak által megfelelően kiszolgálni nem tudott értelmiségiek) *kell kielégíteniük* – saját állományukra támaszkodva, illetve az információs rendszer szolgáltatásait és forrásait közvetítve – az *információs igényeket*.

Mindazonáltal a különféle szakterületeket illetően differenciálni kell a vajdasági könyvtárak információs kötelezettségeit. Mindenekelőtt olyan általános jellegű információs központokká kell válniuk, amelyekben – a regionális kötődésű információs munkán kívül – a humán-, a társadalom- és a közgazdaságtudományi információ játssza a főszerepet. E tekintetben a legmagasabb színvonal elérése a követelmény.

Azt, hogy ennek az általánosan megszabott követelménynek a konkrét vajdasági könyvtárakban még milyen információs kötelezettségekkel kell kiegészülniük, a vajdaság információs intézményekkel, könyvtárakkal és levéltárakkal való ellátottságától, illetve az ellátatlan társadalmi információs igényektől függ. Hogy ezeket a

speciális kötelezettségeket meg lehessen fogalmazni, az egyes vajdaságokban fel kell térképezni mind az intézményi helyzetet, mind pedig a szükségleteket.

A vajdasági könyvtárak információs feladatköreinek itt ismertetett koncepcióját 1979-ben megvitatták, továbbfejlesztették és el is fogadták. Most teszik az első erőfeszítéseket annak érdekében, hogy az egyes vajdasági könyvtárak információs gyakorlata hozzáigazodjék ehhez a koncepcióhoz, illetve a továbbiakban ennek jegyében fejlődjen tovább.

/KOLANOWSKA, Z.: *Działalność informacyjna bibliotek publicznych. = Poradnik Bibliotekarza*, 31. köt. 10. sz. 1979. p. 245–247./

(Futala Tibor)

Az iskolai könyvtárak és a SINTO

A Tudományos, Műszaki és Szervezési Információs Rendszer (*System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej, SINTO*) nem határozza meg a tanulók és a pedagógusok információellátásának formáit és módszereit. Azt az általános kibúvót, hogy a felhasználók e két nagy rétegének szükségleteit továbbra is a közművelődési és iskolai könyvtáraknak kell kielégíteniük, nem szabad elfogadni. Annál is kevésbé, mivel a SINTO-ban nincs semmiféle utalás arra nézve, hogy az imént említett könyvtár típusokon keresztül miként lehet a rendszer szolgáltatásaiból részesülni.

Az Oktatás- és Nevelésügyi Minisztérium felügyelete alatt 49 vajdasági pedagógiai könyvtár (308 fiókkal), 19 ezer iskolai könyvtár és a nagy szakkönyvtárak és dokumentációs intézmények egész sora működik, ún. a Pedagógiai Kutatóintézet (*Instytut Badań Pedagogicznych*), a Szakpedagógiai Főiskola (*Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej*), a 19 tagintézménnyel rendelkező Tanítóképző Intézet (*Instytut Kształcenia Nauczycieli*), az Ifjúságkutató Intézet (*Instytut Badań nad Młodzieżą*), az Iskolai Programok Intézete (*Instytut Programów Szkolnych*), valamint a Minisztérium szakkönyvtára, illetve a Pedagógiai Kutatóintézet és a Tanítóképző Intézet mellett megszervezett dokumentációs központ.

Számos fontos pedagógiai gyűjtemény és információs intézmény viszont a Tudományos, Felsőoktatási és Műszaki Minisztérium felügyelete alatt fejt ki a tevékenységét, s mint ilyen, be is került a SINTO „sáncái” közé.

Ebben a helyzetben az Oktatás- és Nevelésügyi Minisztériumnak két probléma megoldására kell erőit összpontosítania:

1. Meg kell szerveznie az adott, végletesen decentralizált és elmaradott intézményi bázison a tanulóifjúság

információellátásának a rendszerét. Ez annál fontosabb, mivel sok fiatal számára az új tízéves iskola egyszersmind szakképzettséget is nyújt. Ennek az információs rendszernek olyannak kell lennie, hogy az alkalmas pillanatban csatlakozhassék a SINTO-hoz.

2. Meg kell határozni a lengyel pedagógiai információs rendszer modelljét, amelynek első renden a tanuló pedagógusokat kell ellátnia információkkal. Ez napirendi feladat, hiszen az új középiskola követelményeinek eleget tenni tudó pedagógusgárda kiképzése hosszabb ideig tart. Az erőfeszítések nyomán az iskolai és a pedagógiai könyvtárak szervezetének és érdemi felkészültségének olyatén kell fejlődnie, hogy hatékonyan láthassák el a pedagógiai információ központjainak és műhelyeinek a szerepét.

/DRZEWIECKI, M.: *Miejsce bibliotek szkolnych w systemie informacji naukowej, technicznej i organizacyjnej (SINTO). = Poradnik Bibliotekarza*, 31. köt. 9. sz. 1979. p. 226–227./

(Futala Tibor)

A könyvtári munka automatizálásának fejlődése és aktuális problémái

A könyvtári munka automatizálásának kibontakozásában és elmélyülésében három szakaszt különböztetünk meg:

A hatvanas évek közepéig – az első szakaszban – az 1. és 2. generációs számítógépek kihasználása csak korlátozott mértékben volt lehetséges, mindennekellát az adatátvitel és feldolgozás lassúsága, a belső és külső memóriák szűk kapacitása, valamint az egyéb technikai feltételek elégtelensége miatt. A könyvtári munkafolyamatok különböző szakaszait gyakorlatilag még nem lehetett elfogadható színvonalon automatizálni. Azon munkafolyamatok automatizálása, amelyekre mégiscsak sor került ebben a szakaszban, egyéni, elszigetelt törekvések voltak.

Az adott időszak automatizálási törekvései a következő tapasztalatokkal szolgáltak:

a) Az új technika könyvtári meghonosítása egyfelől feltételezi a könyvtárosok műszaki képzettségének a növelését, másfelől pedig az automatizálási jártasságok megszerzését.

b) A könyvtárak automatizálásának nem kell átvennie a hagyományos könyvtári munkamegosztást, ellenkezőleg: bizonyos változások e tekintetben eleve szükségszerűek.

c) A számítógépek fejlettsége még csak némely, elsősorban kis- és közepes könyvtári munkafolyamat automatizálását illetően kecsegtet sikerrel.